

Зміст

Пролог

xxiii

Вам здається неймовірним приголомшливе припущення, що недоумкуватих людей недостатньо, щоб виправдати мільйони робочих місць, які пов'язані з піклуванням про них. Але я наполягаю на тому, що ідею про масове недоумство, яке виправдовує існування офіційної системи шкільного навчання, спершу взагалі треба було уявити, адже насправді його немає.

1. Б'янок! Стули пельку, дурепо! • 2. Гадаю, я звільняюся • 3. Новий індивідуалізм • 4. Школа як релігія • 5. Він був квадратний усередині та сірий • 6. Нове недоумство • 7. Педагогіка під сумнівом • 8. *Від автора*

ЧАСТИНА ПЕРША

Про шкільне навчання, освіту та про себе

Розділ перший

Як усе було раніше

3

Наші офіційні припущення про природу дитинства є геть хибними. Якщо дітям дозволити взяти на себе відповідальність і відігравати важливу роль у житті суспільства, вони завжди досягають кращих результатів, аніж діти, які пасивно вчать у школі. Адмірал Фаррагут уперше став командиром у віці дванадцяти років. Я дізнався про це у п'ятому класі. Якби Фаррагут ходив до моєї школи, він був би у сьомому класі.

9. Нація знизу догори • 10. Усе доводилося робити самотужки • 11. Жодних меж у стражданнях для того, хто з ними мирився • 12. Мистецтво водіння • 13. Два підходи до дисципліни • 14. Школи Еллади • 15. Фреска з Геркуланума • 16. Сім вільних мистецтв • 17. Платонівський ідеал • 18. Східна педагогіка • 19. Контратака на демократію • 20. Як індійська система шкільного навчання проникнула в Америку (I) • 21. Як індійська система шкільного навчання проникнула в Америку (II) • 22. Як індійська система шкільного навчання проникнула в Америку (III) • 23. Поразка Бреддока • 24. Девід Фаррагут • 25. Бенджамін Франклін • 26. Джордж Вашингтон • 27. Життєва школа Монтеня

Розділ другий

Гнівний погляд на сучасну систему шкільного навчання

37

Таємниця американської системи шкільного навчання полягає в тому, що викладання не узгоджене з особливостями пізнавального процесу у дітей, та й не має бути таким. Знадобилося сім років читання й обдумування, аби нарешті зрозуміти, що система масового примусового шкільного навчання молоді була творінням чотирьох найпотужніших вугільних держав дев'ятнадцятого сторіччя. 11 квітня 1933 року, майже через сто років після запровадження примусового шкільного навчання у США, голова Фонду Рокфеллера Макс Мейсон заявив утаємниченим особам, що відбувається реалізація всеосяжної національної програми, яка, за словами Мейсона, дозволить «контролювати поведінку людини».

28. Зміни в управлінській свідомості • 29. Подовження дитинства • 30. Генетичний маніфест • 31. Партисипативну демократію покладено під меч • 32. Поганий характер як інструмент управління • 33. Рух за обгороджування дітей • 34. Данган • 35. Неперіодичний лист/серія, випуск перший • 36. Проникнення агентів змін • 37. Біономіка • 38. Гнівне пробудження

Розділ третій
Незрячий у Газі

51

У державних школах діється щось дивне, особливо що стосується читання. Є безліч фактів, згідно з якими у Сполучених Штатах Америки 1840 року рівень комплексної грамотності становив від 93 до 100 відсотків у ситуаціях, коли це було важливо. Але шкільне навчання ніде не було обов'язковим. Здається, у період між двома світовими війнами шкільним працівникам доручили завдання позбавити американський народ уміння читати.

39. Шкільне видання • 40. Інтелектуальне шпигунство • 41. Що там за фасадом • 42. Школа Садбері Веллі • 43. Буті Циммер • 44. Хибні припущення • 45. Система державної пропаганди • 46. Ідеологія тексту • 47. Загальнонаціональне опитування на тему грамотності серед дорослих • 48. Імена для звуків, а не речей • 49. Клас-«м'ясорубка» • 50. Неосвічений учитель • 51. Френк мав собаку, якого звали Спот • 52. Педагогіка грамотності • 53. Дік і Джейн

Розділ четвертий
Гадаю, я звільняюся

77

Я пережив велике перетворення 1960-х років і на власні очі бачив, як школи перетворилися із досить корисних закладів на лабораторії для проведення державних експериментів над дітьми, на центри наукової порнографії, що маскувалася під педагогічну науку. За ставлення до дітей як до особистостей вас могли зненавидіти. Ця зміна стала наслідком застосування соціальної теорії, згідно з якою самопроголошені експерти з розвитку дитини більш ніж півсторіччя говорили мовою усереднення. Але ж немає маси дітей — є лише окремі особистості. Наш безпосередній досвід надає численні докази того, що середньостатистичних чоловіків і жінок не існує, хіба що як плід статистичної зарозумілості керівників.

54. Водлі, школа смерті • 55. Д-р Каліб Гатеньо, експерт • 56. Залякування • 57. Гектор серед слабоумних • 58. Проблема не в Гекторі • 59. Один юрист дорівнює 3 000 стосів паперу • 60. Велике перетворення • 61. Освіта як запаморочливий вид спорту • 62. З мене годі!

ЧАСТИНА ДРУГА
Основи шкільного навчання

Розділ п'ятий
Істинно віруючі та неймовірне шатокуа

95

Від початку до кінця нинішня школа є оповіддю про істинно віруючих і про те, як вони відвезли наших дітей у далекі краї. Усі ми маємо крихту істинної віри за своєю

натурою. Вам достатньо усвідомити деякі з власних диких внутрішніх бажань і побачити божевільний блиск, що з'являється у ваших власних очах у таких випадках, аби зрозуміти, що відбувається, коли потурання таким раптовим бажанням перетворюють на постійну умову управління.

63. Мюнстерберг і його послідовники • 64. Шкільний учитель як прообраз істинно віруючого • 65. Планету береже педагогічний коледж • 66. Піднесене, дещо нелюдяне бачення • 67. «Алгебра дошового лісу» • 68. Безбожний, але не безрелігійний • 69. Свій серед своїх • 70. Обов'язкове шкільне навчання • 71. Деморалізація навчального процесу • 72. Вільям Торрі Харріс • 73. «Базові принципи» • 74. Неймовірне шатокуа

Розділ шостий *Спокусливість утопії*

117

Нібито гуманне утопічне втручання, як у випадку обов'язкового шкільного навчання, не завжди є благословенням, яким воно здається. Наприклад, безпечна лампа сера Гемфрі Деві врятувала від жахливої смерті тисячі шахтарів, але забрала набагато більше життів, ніж зберегла. Цій лампі вугільна промисловість завдячує швидким розвитком, який приніс шахтарям інші види смертельної небезпеки, від яких немає надійного захисту. У 2000 році, після цілої епохи безпечних ламп і наукового «прогресу», лише в Росії, внаслідок завалів і вибухів, загинуло 6000 шахтарів, що більш ніж удвічі перевищує кількість жертв терористичного нападу на Всесвітній торговий центр у Нью-Йорку наступного року. Своєю лампою Деві досягнув того, що стало великим подарунком вугледобувним компаніям, а не шахтарям. Примусове шкільне навчання стало аналогічним дивом, яке також хибно розуміють, для корпоративної економіки й управлінських еліт, а не для сімей та дітей.

75. Ми палко віримо • 76. Необхідність у відстороненні • 77. Розширення нервової системи • 78. Створення штучних потреб • 79. Повноваження *parens patriae* • 80. Утілення плану • 81. Суд у справах неповнолітніх • 82. Від ударів голова містера Янга перетворилася на криваве м'ясо • 83. Вільям Рейні Харпер • 84. Смерть умирає • 85. Три найпоказовіші книги • 86. Нікуди сховатися • 87. Іронія безпечної лампи

Розділ сьомий *Прусський слід*

133

1935 року в експериментальній середній школі Чиказького університету, де колись верховодив Джон Дьюї, завідувач кафедри суспільних наук Говард К. Хілл опублікував свій натхненний посібник «*Життя та праця громадянина*». На титульній сторінці попереднього видання чітко намальовано чотири руки, які символізують Закон, Порядок, Науку та Ремесла, переплетення яких утворює свастику. Станом на 1935 рік пруська модель і пруська мета настільки глибоко вкоренилися в інституційному шкільному навчанні, що навряд чи хоч одна людина помітила, що відбувається відхід від традиційної мети педагогічної діяльності.

88. Земля Франкенштейна • 89. Довгі руки тевтонських лицарів • 90. Прусський рух за реформи • 91. Розповіді мандрівників • 92. Пошук роботи для інтелектуалів • 93. Технологія підкорення • 94. Німецький/американський Рейхсбанк

Розділ восьмий
Вугільний світ мрій 149

Різкий перехід до масового виробництва та масового шкільного навчання відбувся похатцем й одночасно. Поки населення не приймало ідеї масифікації, масове виробництво було неможливо раціоналізувати. У демократичній республіці єдиним надійним далекосяжним інструментом, який можна було застосувати для досягнення цього, була школа. Старші американські форми шкільного навчання ніколи б не впоралися з обов'язками, що їх вугілля, пара, сталь та устаткування поклали на керівників американської держави. Вугілля вимагало таких шкіл, які ми маємо сьогодні. Так вони й з'явилися як крайній прояв економічної раціональності.

95. Вугілля в основі всього • 96. Демон надвиробництва • 97. У пошуках Аркадії • 98. Управлінська утопія • 99. Позитивістський метод • 100. Опікуни Платона • 101. Далекоглядні підприємці • 102. Вугілля завдає смертельного удару • 103. Примара неконтрольованого розведення • 104. Глобальні об'єднання техніки • 105. Праця стає витратним матеріалом • 106. Заживо поховані діти • 107. Кінець конкуренції • 108. «Масифікація» Америки • 109. Німецька наука про свідомість

Розділ дев'ятий
Культ наукового управління 175

«Раніше, — писав Фредерік Тейлор, — на першому місці стояла людина. У майбутньому на перше місце має стати Система». Крім того, треба було стандартизувати процеси мислення стандартизованого робітника, аби він став надійним споживачем. Задля досягнення цієї мети наукове управління швидко поширилося з фабрик на школи.

110. Фредерік В. Тейлор • 111. Прийняття школами принципів організації бізнесу • 112. Система Форда та гарнізон Кронштадта • 113. Національна преса критикує академічне шкільне навчання • 114. Дух фабіанства • 115. Відкрита змова • 116. Безсмертна віра • 117. Регулювання життя, наче устаткування • 118. План Гарі • 119. Бунти єврейських учнів • 120. Звіт Рокфеллера • 121. Перешкоди на шляху до централізації

ЧАСТИНА ТРЕТЯ
Особиста інтерлюдія

Розділ десятий
Моя зелена ріка 201

Великим деструктивним міфом двадцятого сторіччя було агресивне твердження, що дитина не отримує правильного виховання у неповторних умовах її власної сім'ї. Примусове шкільне навчання було основним проповідником цього погляду.

122. Характер села • 123. Співати та рибалити — донесхочу • 124. Найбільша розвага — спостерігати за тим, як працюють люди • 125. Сидячи потемки • 126. Я часто тинявся Мононгахілою • 127. Полювання на пташок • 128. Про покарання • 129. Розлука • 130. Принципи • 131. Франсіс «Буті» Циммер • 132. Прогулянки Мононгахілою • 133. Коледж Циммера і Гегель

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

Метаморфоза

Розділ одинадцятий

Перелом

225

Пережите під час глобальної війни дало офіційним шкільним реформаторам чудове відчуття того, що є можливим. Втручання з боку держави оголосили засобом проти інакомислення будь-якого виду. У кожній сфері американського життя процвітали нові соціальні організації, що залежали від обмеження особистої самостійності та сімейного життя. Нарешті постала нова республіка, яку провістив Герберт Кроулі, і державні школи стали її церквою.

134. Боротьба за однорідність • 135. Поява євгеніки • 136. Містер Гітлер читає містера Форда • 137. Расове самогубство • 138. Кінець великої раси • 139. Отрута демократії • 140. Американська захисна ліга • 141. Гарантовані клієнти • 142. Промислова ефективність • 143. Нав'язливі продажі • 144. Новий колективізм

Розділ дванадцятий

«Доньки баронів Раннімідських»

243

На нову, обов'язкову школу було покладено завдання навести у суспільстві лад, і водночас наголошувалося на необхідності враховувати застереження Парето і Москі. Суспільство повинно було відображати потреби сучасної корпоративної організації та враховувати вимоги раціональної еволюції. Найкращих представників племінного поголів'я треба було захистити та виокремити. Головне завдання полягало у конкретизації того, хто є хто у новому ієрархічному порядку.

145. Майбутнє, в якому панує науковий гуманізм • 146. Виключна спадковість • 147. Богом заповіданий інтелект • 148. Пекстонські молодики • 149. Солдати для їхнього класу • 150. Організаторська каста • 151. Ваше родовідне дерево • 152. Фатальний зсув приголосьних • 153. Наше явне призначення • 154. Загублені коліна • 155. Антинародний уряд • 156. Міф кривноті • 157. Кулемети будують школу Хочкісса • 158. Ріг бізнесового достатку • 159. Загальна освітня рада та друзі

Розділ тринадцятий

Порожня дитина

265

Будь-яка утопія будується саме на основній гіпотезі: структуру особистості можна багаторазово ламати та реформувати. Ідея про те, що діти — порожні посудини, які треба заповнити, була найважливішою концепцією, яка вселила у соціальних архітекторів та інженерів віру в те, що школи можна перетворити на лабораторії з соціалізації під централізованим управлінням.

160. Науково обґрунтований сон міс Скіннер • 161. Біхевіористи • 162. Пластичність • 163. Пружність • 164. Порожнеча: основна теорія • 165. Вірність метафізиці • 166. Обмеження біхевіористичної теорії • 167. Реальність використовує банан • 168. Програмування порожньої дитини • 169. Припущення д-ра Вотсона • 170. Очищення полотна • 171. Терапія як навчальна програма • 172. «Течія нового мислення» • 173. На заборону мислення • 174. Вундт! • 175. Наполеон науки

про свідомість • 176. Що таке здоровий глузд? • 177. Вказати учневі на реальність • 178. Платимо дітям за навчання

Розділ чотирнадцятий
Повне відпущення гріхів

293

Бога остаточно викинули з державної системи шкільної освіти після Другої світової війни. І не через те, що забороняла конституція, принаймні не через те, що у ній було виявлено за попередні сто п'ятдесят років, а через те, що нові держава й економіка вважали західну духовну традицію надто небезпечним конкурентом і хотіли позбутися її.

179. Проблема Бога • 180. Небезпека духовності • 181. Основи західного світогляду • 182. Світоглядні системи • 183. Наукова програма • 184. «Еверсон проти відділу освіти» (1947) • 185. Іудаїзм • 186. Далай-лама та дух Заходу • 187. Релігія та раціональність • 188. Ілюзія покарання

Розділ п'ятнадцятий
Психопатологія повсякденного шкільного навчання

309

Жодна з відомих шкільних методик не підтверджується жодними відомими правилами наведення доказів: усі вони є довільними, заснованими на звичаї, забобонах, класовій пропаганді, філософських чи естетичних упередженнях того чи іншого штибу. Наприклад, відома формула Песталоцці «від простого до складного» є прямим шляхом до катастрофи під час роботи з класом.

189. Територія брехні • 190. Нечесна гра • 191. Психопатичне програмування • 192. Що відбувається насправді • 193. Патологія як природний побічний продукт • 194. Критична оцінка • 195. *Vox populi* • 196. Теорія систем у дії

ЧАСТИНА П'ЯТА
В'язниця шкільного навчання

Розділ шістнадцятий
Змова проти нас самих

325

Не тривожте себе думками про школу як про якусь змову, хоча до цього проекту насправді долучилося чимало жалюгідних змовників. Він був і залишається цілковито раціональною угодою, в якій кожен із нас добровільно грає свою роль. Ми обмінюємо свободу своїх дітей так само, як власну свободу волі на стабільний суспільний порядок і економічне процвітання. Це угода з дияволом, за якою більшість дорослих погоджуються стати наче діти, підкоритися тому самому режиму опікунства, який втискає молодь у вузькі рамки, в обмін на їжу, розваги, безпеку та спрощене політичне життя. Цей договір настільки занижує мету життя людини, що учні шаленіють, намагаючись обійти його.

197. Об'єднання двох соціальних революцій • 198. Страх перед загальною освіченістю • 199. Культ примусового шкільного навчання • 200. Позбавлені спадщини чоловіки та жінки • 201. Служіння імперському вірусу • 202. *Лисаки* • 203. Звільнення від опіки

Розділ сімнадцятий
Політика шкільного навчання 339

Стійкість системи масового шкільного навчання зумовлена насамперед блискуче спроектованою системою фрагментації влади, в якій повноваження щодо прийняття рішень настільки розпорошені серед багатьох конкуруючих інтересів, що широкомасштабні зміни неможливі без вказівника. Як керувати цим судном, не розуміють навіть майже всі втаємничені. А ті, хто розуміє, можливо, втрачають волю робити це та зосередженість.

204. Три дірки у моїй підлозі • 205. Влада двадцяти двох • 206. Вальгалла • 207. Я є прислугою, як і моя дитина • 208. То ж не твої гроші • 209. Мільярд шістсот мільйонів для Канзас-Сіті • 210. Найпотужніший голос освіти • 211. Лист до редактора • 212. Якісна освіта • 213. Хто контролює американську освіту? • 214. Логічна трагедія Бенсона, Вермонт • 215. Природний добір • 216. Велика трансформація • 217. Пропаганда • 218. Небіж Фрейда • 219. Магія в дії • 220. Культура великого бізнесу • 221 Чотири типи класів • 222. Корпорація планетарного управління

Розділ вісімнадцятий
Упошуках виходу 369

Єдиний реальний спосіб вирватися з цієї пастки, в якій неможливий подальший розвиток людства, — зректися принципу централізації шкільного навчання у таких його проявах, як загальнодержавні цілі, загальнодержавне тестування, національні дозволи на здійснення педагогічної діяльності, плани переходу від школи до роботи та решта елементів утопічної програми, що супроводжують їх. Зі шкільного навчання треба забрати систему та знищити її. Більш ніж два сторіччя тому Адам Сміт дав нам правильне визначення, що багатство націй є наслідком свободи, а не опікунства. Зв'язок між корпоративною економікою, загальнодержавною політикою та шкільним навчанням — це хвороба колективізму, яку треба подолати, щоб діти вирости самостійними, творчими людьми, здатними піднести вільне суспільство до неймовірних висот. Модель раціонального управління пошкодила коріння вільного суспільства та вільного ринку, які вона нібито захищає.

223. Кремнієва долина • 224. Дерегуляція можливостей • 225. Продажі з пікапа • 226. Теорія лежня • 227. Самокерована техніка • 228. Крива нормального розподілу • 229. Джордж Міген • 230. Пестоші у караульному приміщенні • 231. Таня Аєбі • 232. Угода з дияволом • 233 Роланд Легіарді-Лаура • 234. Тиск • 235. Венді Зайглер/Еймі Халперн • 236. Чудова пам'ять • 237 Візит принца Чарльза до середньої школи округу Стіл Веллі • 238. Порожні діти • 239. Підручники • 240. Майже кінець • 241. Я радше відмовлюся • 242. Ази

Епілог 399

Те, що сталося у наших школах, було передбачено давно, ще Джефферсоном. Нас тишком повторно колонізували під час другої Американської революції, повернули до чогось подібного на управлінську фантазію Англії часів правління Тюдорів. Час повернутися до сценарію, закладеного на революційних початках Америки, час відновити традиційну ворожість до ієрархії й опікунства. Американці сформували свою унікальну націю знизу догори. І лише так вони зможуть відтворити гідну мету для американської освіти та гідну долю для своїх дітей.

ПРОЛОГ

Ще зовсім недавно Марк Шиппі розвозив «Пепсі» і в найкращий рік заробляв 48 000 доларів.

Сьогодні його основний «вантаж» — на банківському рахунку. Торік Шиппі заробив 480 000 доларів, мешкає в будинку вартістю 700 000 доларів та володіє замиським будиночком за 200 000 доларів.

У Тома Дігана, в минулому — продавця електрообладнання, справи йдуть ще краще: торік його дохід становив 1,7 мільйона доларів.

Діган і Шиппі працюють на Лейфа Томсена, який пішов зі школи у 14 років і торік заробив 10 мільйонів доларів.

Усі вони розбагатіли в іпотечній сфері на тому, що підшукували кредити для клієнтів, які несамовито ганялися за рекордно низькими відсотковими ставками. У масштабі країни 40 000 брокерських фірм, де працює близько 120 000 брокерів, уклали кредитних договорів на 2,5 трильйона доларів, а кожний брокер заробив у середньому 120 000 доларів. Принаймні 6 000 брокерів, або 5 відсотків від їх загальної кількості, заробили по 1 мільйону доларів або більше.

«Я й гадки не мав, що зароблятиму на прожиття, як професійний спортсмен», — вигукнув колишній машиніст, 33 роки, якому досі не віриться, що це не сон. Торік він заробив понад 1 мільйон доларів.

— *The Wall Street Journal*, 24 лютого 2003 р.

1. Б'янку! Стули пельку, дурепо!

Школа — це світ брехунів. Нам непросто з'ясувати, у чому саме полягають функції системи примусового шкільного навчання, через поширене хибне уявлення, що її головне призначення — бути на боці дітей, батьків та істини. Це поширене хибне припущення щодо навчання у шкільному закладі приховує від нас протверезну правду: щось шкідливе з погляду людини часто є корисним з погляду системи. Непросто виправити руйнівні аспекти такого підходу до розвитку молоді, бо з іншої, дуже слабо вираженої точки зору, функціонування нашої соціально-економічної системи і, безперечно, політики залежить від відсутності значних змін у шкільній системі. Це підтверджує історія шестирічної Б'янки, яку я помітив лише тому, що під час шкільних зборів помічник директора прокричав до неї: «Б'ЯНКО! СТУЛИ ПЕЛЬКУ, ДУРЕПО!». Як завивання банши¹, це прирекло Б'янку на муки шкільних років. Хоча її тіло й надалі вешталось шкільними коридорами, її душу наповнила отрута прокляття.

Більшість із нас мовчки приймає прагматизм громадської школи, який допускає будь-які форми психологічного насильства над Б'янкою з метою досягнення основного завдання системи — поставити дитину на її місце. Це називається «соціальна ефективність». Але в мене з'являється таке передчуття, яскравий спалах подій далекого майбутнього, де така собі дівчинка Джейн полишає затишну домівку та потрапляє у реальний світ, в якому Б'янка грає роль розлюченого контролера на платній автостоянці. Або паспортистки, від рішення якої залежить спроможність Джейн придбати квиток для термінового виїзду з країни, чи дивакуватої сусідки.

¹ В ірландському фольклорі — жінка, що з'являється неподалік житла людини, яка має невдовзі померти, і плачем віщує її смерть. У ширшому значенні — провісниця будь-якого нещастя. — Ред.

Уявляю, як ця дурепа Б'янка стає дорослою та підлою. Та сама Б'янка, яка протягом місяця після того, як її друзі почали перешіптуватися між собою, що «Б'янка — дурепа, Б'янка — дурепа», не ходила до школи. Та сама Б'янка, яка за мить до цього була звичайною людиною, як усі інші, а тепер заледве стримувала сльози, заледве читала текст, не розуміючи, що означають слова.

У моїй уяві Б'янка постає демоном — витвором шкільної системи, який бачить у Джейн лише засіб для помсти. Засліплена гнівом, Б'янка:

- 1) випишує Джейн квитанцію на штраф ще до завершення оплаченого часу стоянки;
- 2) викидає заяву Джейн про видачу закордонного паспорта, щойно Джейн виходить з офісу;
- 3) слухає важкий метал за тонкою перегородкою між квартирами Б'янки та Джейн, поки остання несамовито гупає по стіні, бажаючи припинити;
- 4) усе перелічене вище.

Ви ж не зобов'язані позичати свій автомобіль кому завгодно лише за його бажанням, але зобов'язані віддати дитину шкільного віку незнайомцям, які за роботу над дітьми отримують зарплату. І це при тому, що кожний дев'ятий учень боїться можливої шкоди своєму здоров'ю, і боїться небезпідставно: щороку в школах насильницькою смертю гине приблизно тридцять три дитини.² Вашій прапрабабці не доводилося віддавати дітей. То що ж сталося?

Якби я вимагав від вас віддати телевізор у ремонт невідомому технікові, що подорожує у пошуках роботи, ви б подумали, що я несповна розуму. Якби я привів поліцейського, який би змусив вас оплатити послуги техника навіть тоді, коли він вивів ваш телевізор з ладу, ви б обурилися. То чому ж ви так слухняно віддаєте дитину представникові держави в особі вчителя?

Хочу відкрити деякі приховані аспекти сучасної системи шкільного навчання, зокрема щодо зумовленого нею послаблення моральних основ виховання дитини. Ви жодним чином не впливаєте на вибір тих, хто вас навчає. Вам нічого не відомо про їхню біографію чи сім'ю. Державі відомо не набагато більше, ніж вам. Це настільки радикальний елемент соціальної інженерії, наскільки можна собі уявити. І що це означає?

Вам відомо єдине — наскільки мало ймовірно, що якийсь учитель розумітиме особистість конкретно вашої дитини або істотні особливості вашої сім'ї, культури, віросповідання, планів, надій, мрій. Серед гармидеру шкільних справ цього не знають навіть ті вчителі, які мають бажання про це дізнатися. І як до цього дійшло?

Перш ніж наймати компанію для зведення будинку, ви, само собою, вимагатимете від неї детальних планів з відтворенням того, як виглядатиме готова конструкція. Громадські школи займаються формуванням розуму та характеру дитини і цим виправдовують передчасне відлучення її від навчання у колі родини та громади. Де ж тоді документальне підтвердження припущення, що навченим і дипломованим професіоналам це вдається краще, ніж людям, які тих дітей знають і люблять? Його немає.

У 2000 році витрати на формування добре освіченої дитини у штаті Нью-Йорк становили 200 000 доларів з урахуванням неодержаних відсотків. Якби протягом останніх дванадцяти років ці кошти клали в банк від імені кожної дитини, її заощадження сягнули б мільйона доларів і компенсували б відсутність шкільної освіти. Перші 200 000 доларів перевищують середню вартість будинку в штаті Нью-Йорк. Ви б не взялися за будівництво, не знаючи, як виглядатиме готовий будинок, але змушені віддати дитину натовпу абсолютно незнайомих людей, які «підправлять» її розум і характер, і навіть не здогадуєтесь, що саме вони робитимуть.

² За період з 1992 до 1999 року в школах США насильницькою смертю загинуло 262 дитини.

Суди та законодавчі органи повністю звільнили працівників школи від відповідальності. У разі професійної некомпетентності лікаря ви можете подати на нього до суду, а на вчителя — ні. Відповідальність кожної будівельної компанії перед її замовником залишається протягом багатьох років після завершення будівництва, а вчителів — ні. Неможливо подати до суду і на священника, проповідника, рабина. У цьому полягає ключ до розгадки.

Якщо у навчальних закладах не гарантують навіть мінімальних результатів, навіть фізичної безпеки; якщо вам не можуть гарантувати *нічого*, крім арешту за відмову віддати дитину, тоді що означає «*громадський*» у словосполученні «громадські школи»?

Що є громадського у громадській школі? До цього питання не можна ставитися легковажно. Якби школи були громадськими, як-от громадські бібліотеки, парки та басейни, як-от автошляхи та тротуари загального користування, тоді громадськість була б здебільшого задоволена ними. Натомість ситуація, що склалася багато десятиріч тому, викликає постійне незадоволення. У громадських школах присутнє щось громадське лише у значенні новомови³ Орвелла, вдосконаленої такими легендарними піарниками, як Ед Бернейс, Айві Лі або великі рекламні об'єднання.

2. Гадаю, я звільняюся

У перший рік останнього десятиріччя двадцятого сторіччя, на тридцятому році кар'єри вчителя у муніципальному шкільному окрузі 3, що в Мангеттені,

після викладання у всіх п'яти середніх школах округу,

потрошивши списи з професійним керівництвом кожної школи через спроби позбутися мене, після того як дію моєї ліцензії двічі призупиняли через непокору й одного разу таємно припинили, поки я був у відпустці за станом здоров'я,

після того як Нью-Йоркський університет переманив мене на п'ять років для читання лекцій на кафедрі освіти (а у своєму довіднику з рейтингом професорсько-викладацького складу студентська рада давала мені найвищу оцінку серед працівників кафедри протягом останніх трьох років мого перебування там),

після того як я спланував та реалізував найуспішніший постійний благодійний шкільний фонд за всю історію міста Нью-Йорка,

організував один восьмий клас на тридцять тисяч годин добровільної суспільно корисної праці,

організував та профінансував об'єднання із забезпечення дешевими продуктами харчування під керівництвом самих учнів,

надав понад тисячу місць для стажування, керуючи процесом збирання десятків тисяч книг для створення приватних учнівських бібліотек,

уклав чотири аудіословники професій для незрячих,

написав два авторські учнівські мюзикли, а також реалізував силу-силенну інших ініціатив з повернення учнів до нормального людського життя, —

я звільнився.

Це сталося того року, коли мене визнали найкращим учителем штату Нью-Йорк. Накопичена відроза та розчарування, які я більше не міг зносити, зрештою dokonали мене. Аби перевірити себе на рішучість, я надіслав на адресу видання *The Wall Street Journal* короткий нарис під заголовком «Гадаю, я звільняюся». У ньому я пояснював причини свого рішення покінчити з учителюванням, хоч не мав заощаджень і жодного уявлення про те, що робити

³ Вигадана, штучно утворена мова в антиутопії Дж. Орвелла «1984», одне з найвідоміших знарядь пропаганди в романі. Для цієї мови характерне значне спотворення первісного змісту слів — навіть до цілковито протилежного значення. — Ред.